

ТАБИАТНИНГ ЖАМИЯТ ХАЙОТИДАГИ О'РНИ

Jo'raqulova Barno Boboqul qizi

Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali talabasi

e-mail:joraqulovabarno4@gmail.com

Ilmiy rahbar: Quchqorov Javlon

Annotation: This article talks about how important the role of nature is in human life **and what we can get from nature, but what we can do for nature.**

Key words: Nature, ecosystem, material world, a spiritual role, the natural world, geographical environment, lithosphere, hydrosphere, atmosphere, technosphere, troposphere, ecology

Annotatsiya: Ushbu maqolada tabiatning inson hayotidagi o'rni qanchalik muhim darajada ekanligi va biz tabiatdan nimalar olayabmiz-u, lekin biz tabiat uchun nimalar qila olayotganimiz haqida so'z yuritiladi

Kalit so'zlar: Tabiat, ekotizim, moddiy olam, moddiy rol, ruhiy rol, tabiiy dunyo, geografik muhit, litosfera, gidrosfera, atmosfera, texnosfera, troposfera, ekologiya

Tabiatning inson hayotidagi rolini ortiqcha baholab bo'lmaydi: u biz uchun moddiy va ma'naviy ahamiyatga ega. Ko'p odamlar o'z uylari haqida o'ylamaydilar toza suv ekologik tizim: ona tabiat odamga uy -joy, kiyim -kechak, ovqat va hokazo beradi. Bu uning moddiy qadriyatidir. Ammo kimdir tabiatga ijodiy qarashingiz mumkinligini eslaydimi?

Ekotizim (ekologik tizim) odatda biosistem deb ataladi, u butunlay quyidagilardan iborat:

Tirik organizmlar jamoalari;

Ularning yashash joylari;

Moddalar va energiyaning o'zaro almashinuvi.

Ekotizimning odatiy namunasi – bu hovuz. Bu baliq, mikroorganizmlar, o'simliklar yashaydigan tabiiy jamoa va tabiatning inson hayotidagi o'rni qanday? Katta! Tabiat bizga u yoki bu sohada bevosita ta'sir qiladi. Biz unga minnatdor bo'lishimiz kerak, chunki tabiat yaratgan ekotizimsiz, siz bilan ham hayot bo'lmaydi.

Bizning tabiiy jamoamiz bir nechta shartlarga asoslanadi. Oddiy yashash uchun odamlar o'z ekotizimlarida ma'lum shartlarni saqlashlari kerak:

Havo harorati 20-25 daraja bo'lishi kerak;

Yashash joyini ma'lum darajada yoritish kerak;

Zarur namlik talab qilinadi va hokazo.

Bundan tashqari, odamlar ichishlari kerak, suv esa hech qanday bo'lmasligi mumkin, faqat iste'mol uchun yaroqli. Bularning barchasi, biz ularsiz yashay

olmaymiz. Bu, albatta, bularning barchasini ta'minlaydigan sun'iy ekologik tizimdir. Ammo keling, tabiiy tabiat haqida, ya'ni biz yashaydigan tabiiy ekotizim haqida gapiraylik.

Uning inson va jamiyat hayotidagi o'rni cheksiz! Tabiat – bu odamlar tomonidan sun'iy ravishda yaratilmagan, organizmlarning tabiiy yashash joyi. Keng ma'noda tabiat – bu bizni hamma joyda o'rab turgan tirik dunyo. Bu dunyo cheksiz va xilma-xil. Tabiat – bu ob'ektiv haqiqat, inson ongidan qat'i nazar, mavjud

Moddiy rol. Tabiat bizga kiyim, boshpana va ovqat beradi. Agar biror kishi o'z "sarmoyalarini" unga sarmoya qilmasa, unda uning o'radigan hech narsasi bo'lmaydi. Masalan, yil oxirida dalani shudgorlamasangiz va o'g'itlamasangiz, kelgusi yil hosilini kutishingizga to'g'ri kelmaydi. Maqolada aytilganidek, nima eksangiz, shuni o'rasiz.

Ruhiy rol. Tabiatning inson hayotidagi o'rni faqat moddiy qadriyatlar bilan chegaralanmaydi. Tabiatning o'ziga xosligi bor, unga har bir kishi bo'lmasa ham, hech bo'lmaganda ijodiy shaxslar e'tibor berishga majbur qiladi. Tabiatga ijodiy munosabat barcha xalqlarda vatanga bo'lgan samimiy tuyg'uni (vatanparvarlik), bu dunyoda o'z ahamiyatini his qilishni va boshqalarni tug'diradi. Afsuski, vaqt o'tishi bilan tabiatning odamlar hayotidagi ma'naviy o'rni buzila boshladi va yo'qolmoq. Bu odamlar o'zlarining ichki dunyosiga, shaxslararo munosabatlarga ko'proq e'tibor bera boshlaganlaridan beri sodir bo'ldi, shuningdek, brakonerlik tabiatiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan maqsadlarga intilishdi). Bularning barchasi insoniyatning tashqi dunyo, tabiiy jamoa bilan bo'lgan barcha munosabatlarining uzilishiga olib keladi.

Falsafada tabiat, odatda, namoyon bo'lish shakllarining birligi va cheksiz xilma-xilligi bilan bizni o'rab turgan dunyo deb tushuniladi. Tabiat dunyosidan chiqib, odam o'z taqdiri bilan u erda bo'lishga mahkumdir. Gyote bu haqda shunday yozgan: "Biz uni o'rab olgan holda, biz undan chiqa olmaymiz va unga chuqurroq kira olmaymiz. Chaqirilmagan, kutilmagan, u bizni raqs girdobida ushlaydi va charchab, biz uning qo'lidan yiqilgunimizcha biz bilan yuguradi ". Yozuvchi ta'kidlaganidek, hamma odamlar uning ichida va u vhar bir bizdan.

Tabiiy dunyo – bu tirik ("suyuq") va jonsiz ("muzlatilgan"), "hayot dunyosi" va "toshlar dunyosi" ning yaqin birligi. Falsafada "biosfera" tushunchasi tabiat tushunchasiga bevosita qo'shni. Bu "tiriklar dunyosi", sayyoramizning ingichka er qobig'i sifatida tushuniladi. Biosfera taxminan 3-4 milliard yil oldin paydo bo'lgan va oqsil tanalari, hayot tashuvchilari mavjudligi bilan bog'liq jarayonlarni ifodalaydi. Hamma tirik mavjudotlar o'sishi va ko'payishi, irsiyat, organizmlarning kurashi va yashash uchun eng moslashganini tanlash bilan ajralib turadi. Biosferani o'rganishda ulkan hissasi J. Lamark, C. Darvin, A. I. Oparin, V. I. Vernadskiy va boshqa olimlar hissa qo'shgan. Hayot – bu muqarrar o'lim orqali dunyoning doimiy yangilanishi. O'limning o'zi tabiatda yangi hayotga yo'l ochadi.

Tabiatni murakkab dinamik tizim sifatida tavsiflash uchun boshqa tushunchalar ham ishlatiladi. Shunday qilib, ostida geografik muhit insonning iqtisodiy faoliyati jarayonida ishtirok etadigan va u faol foydalanadigan tabiatning qismi tushuniladi. Ilm -fan ham ta'kidlaydi litosfera(Yer qobig'i), gidrosfera(suv) va atmosfera(havo) biosferaning asosiy komponentlari sifatida.

Mehnat faoliyati davomida, bir kishi juda tarvaqaylab yaratishga muvaffaq bo'ldi "Ikkinchi tabiat" o'sha. Tugallangan shaklda oddiy tabiatning hech bir joyida bo'lmagan narsalar va jarayonlar dunyosi. Bu allaqachon mavjud bo'lgan "insoniy" tabiat ijtimoiy qonunlar. "Ikkinchi tabiat" ning eng muhim elementlaridan biri bu texnosfera. U ko'p sonli va juda xilma -xil mehnat asboblari, asbob -uskunalar va mashinalar, binolar, aloqa va boshqa sun'iy inshootlarni o'z ichiga oladi. Texnik dunyo – bu insonning aqlli mavjudot sifatida o'ziga xosligining eng yorqin va ta'sirli ko'rinishlaridan biridir.

XX asrda. "noosfera" tushunchasi (E. Leroy, P. Teilxard de Chardin, V. I. Vernadskiy) ilmiy aylanishga kirdi – Bu Yerning eng nozik aqlli qobig'ini, uning "fikrlaydigan" qatlamini bildiradi. Noosfera – inson faoliyati natijasida, uning bilimi va mehnatining mevasidir. Bu biosfera rivojlanishidagi tabiiy qadam edi, bu sayyoramiz tarixidagi eng katta voqea edi. V.I.Vernadskiy nomidagi inson madaniyati energiyasining kontsentratsiyasi deb nomlangan noosfera bizning davrimizda nafaqat kuchli geologik, balki kosmik kuchga aylandi. U asta -sekin Kosmosni ob'ektga aylantiradi boshqargan rivojlanishi va bu yangi imkoniyatlar ochadi uchun insoniyatning mavjudligi. Noosfera – bu insonning o'ziga xosligi va buyukligi, ulkan kuchlari va imkoniyatlarining ishonchli tasdig'idir. Biz shuni ta'kidlamoqchimizki, noosfera ikkalasi ham bir troposfera, o'sha. Bu – inson ilgari hech qaerda bo'lmagan dunyo.

So'nggi yillarda "ekologiya" so'zi bizning so'z boyligimizda juda mashhur bo'lib ketdi. Afsuski, ko'pincha unga "ruh ekologiyasi", "ekologiya uchun kurash" va umuman qabul qilib bo'lmaydigan ma'no kiritiladi. Bu atamaning qat'iy ma'nosida ekologiya- bu fan tirik organizmlarning yashash joylari bilan murakkab munosabatlari haqida ("oikos" – uy). Organizmlar – bu bizning sayyoramizdagi barcha tirik mavjudotlar, yashash joyi esa ularni o'rab turgan va ular bilan o'zaro aloqa qiladigan, moddalar va energiya almashadigan joydir. Qolaversa ijtimoiy ekologiya, keyin u "jamiyat-tabiat" tizimidagi munosabatlarni o'rganadi va hozirda ilmiy bilimlarning juda dolzarb sohasiga aylanmoqda.

Xo'sh, tabiat odamlar uchun nimani anglatadi?

Birinchidan, tabiat – bu bizning onamiz ("tug'ish kuchi"). Bu har birimizda biologik printsip, insonning tabiiy kuchlari sifatida mavjud. Tabiat bilan tanaffus har doim inson uchun o'limni anglatadi, lekin biz faqat mavjud bo'la olamiz ichida tabiat

Ikkinchidan, tabiat barcha iste'mol tovarlari (oziq -ovqat, kiyim -kechak, uy -joy) va energiya (suv, shamol, quyosh va boshqalar), minerallarning manbai hisoblanadi. Shu ma'noda, bu ulkan ustaxona, insonning iqtisodiy faoliyati uchun maydon. Tabiat boyliklarining kamayib ketishi odamning ibtidoiy yovvoyi holatga qaytishini bildiradi. Tabiat ham jismoniy salomatlik manbai hisoblanadi. Uchun odamlar (quyosh, toza havo, o'rmon, suv va boshqalar), bu bizning davrimizda ayniqsa muhimdir.

Uchinchidan, tabiat estetik tafakkur va hayrat, zavq va ilhom ob'ekti vazifasini ham bajaradi. Tabiat – bu ulug'vor ma'bad, ajoyib rassom va ajoyib manzara. Tabiat tasviri badiiy adabiyotda, rasmda doimo mavjud bo'lsa ajab emas. U rassomlar I. Aivazovskiy va I. Levitan tomonidan chizilgan. Shoirilar A.S. Pushkin, S.A. Yesenin unga qoyil qolishgan, Ch.Aytmatov, S.P. Zalygin va boshqalar u haqida yozganlar. Tabiat bilan muloqot odamni obod qiladi, unda rivojlanadi eng yaxshi fazilatlar-go'zallik, rahm -shafqat, xayolot, mehnatsevarlik, g'amxo'rlik hissi.

Appendix:

Ekotizim -(ekologik tizim) odatda biosistem deb ataladi

Tabiiy dunyo – bu tirik (“suyuq”) va jonsiz (“muzlatilgan”), “hayot dunyosi” va “toshlar dunyosi” ning yaqin birligi.

Geografik muhit- insonning iqtisodiy faoliyati jarayonida ishtirok etadigan va u faol foydalanadigan tabiatning qismi tushuniladi.

Ekologiya- bu fan tirik organizmlarning yashash joylari bilan murakkab munosabatlari haqida (“oikos” – uy).

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Inson va tabiat: O'qituvchilar uchun metodik qo'llanma . Mualliflar: A.To'xtayev, E. Turdiqulov, M. Rasulov, A. Nig'matov va boshq.—T.:
2. G'. G 'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2003,—112 b.G ' . G 'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi, 2003,—112 b
3. WWW.ziyonet.uz
4. Wikipedia.org